

27. juuni 2023

Lahend 36658/18 - sõnavabadus

Zhablyanov vs. Bulgaaria

Artikkel 10

Asjaolud

Kaebaja oli Bulgaaria Sotsialistliku Partei (BSP) pileti alusel Bulgaaria parlamendi liige. BSP oli Bulgaaria Kommunistliku Partei õigusjärglane, mis valitses riiki aastast 1948 kuni kommunistliku režiimi langemiseni. 1990. aastal nimetati Bulgaaria Kommunistlik Partei ümber BSP-ks. 2018. aasta jaanuaris valiti kaebaja parlamendi asespiikriks (neid oli kokku 5). 2018. aasta veebruaris, pärast GERBi (võimukoalitsiooni juhtpartei) saadikute rühma ettepanekut, milles väideti, et kaebaja on süstemaatiliselt kuritarvitanud oma volitusi, tagandati ta asespiikri kohalt.

Väidetav kuritarvitamine puudutas kolme intsidenti 2018. aasta jaanuaris ja veebruaris. Esiteks kritiseeris kaebaja Bulgaaria ja endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi vahelise lepingu täiskogu arutelul lepingut. Teiseks katkestas ta täiskogu istungi vaikuseminuti, mille GERB pakkus välja kommunistliku režiimi ohvrite jaoks, eelkõige nende jaoks, kellele loodud "rahvakohus" oli mõistnud surma või pikaks ajaks vangi. Lisaks kaebaja võttis korduvalt sõna, öeldes, et II maailmasõja lõpus peeti selliseid kohtuprotsesse kogu Euroopas, et mõista kohut teljeriikide kaastöötajate üle. Kaebaja sõnul tuleks mälestada ka fašismi ohvreid ja vastupanuliikumise liikmeid. Kolmandaks BSP andis välja deklaratsiooni, milles muu hulgas kuulutati, et "rahvakohus" loodi pärast liitlasriikide otsust ning, et see oli "vajalik ja vältimatu sõjaaegne õiglus". Meedia väitel oli deklaratsiooni koostanud kaebaja. Partei distantseeris end deklaratsioonist peaaegu kohe. Ajakirjaniku intervjuul eitas kaebaja selle kirjutamist, kuid nõustus sellega sisuliselt.

Konstitutsioonikohus jättis rahuldamata 60 parlamendiliikme taotluse tunnistada kaebaja tagandamine põhiseadusega vastuolus olevaks. Konstitutsioonikohus leidis, et kaebaja oli "süstemaatiliselt" oma volitusi kuritarvitanud ja, et tema käitumise "süstemaatiliselt" iseloomul ei olnud lihtsalt kvantitatiivset mõõdet. Kaebaja avaldused olid vastuolus 2000. aasta seadusega, millega kuulutati Bulgaaria kommunistlik režiim kuritegelikuks.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artiklile 10 ning leidis, et tema asespiikri kohalt tagandamine rikkus tema sõnavabadust.

EIK seisukohad

Artikkel 10

EIK lükkas tagasi Bulgaaria valitsuse taotluse tunnistada kaebus konventsiooni artikli 17 (õiguste kuritarvitamise keeld) alusel *ratione materiae* kokkusobimatuks.

EIK märkis, et kaebaja tagandamine asespiikri kohalt oli reaktsioon tema ütlustele ja väljendusrikkale käitumisele. EIK leidis kaebaja ametikoht oli olnud pigem poliitiline kui ametialane. Professionaalsete ametikohtadega seotud põhjendusi ei saa automaatselt üle kanda poliitilistele ametikohtadele. Need olid reeglina oma olemuselt ebastabiilsed ja nende pidamise eelduseks on sageli sellise ametikoha täitmise õigust omava poliitilise jõu poliitiliste vaadete jagamine. Kaebaja oli asunud asespiikri

---

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

ametikohtale pigem oma fraktsiooni esindajana kui isiklikult ning fraktsiooni taotlusel võidi ta tagasi kutsuda ilma, et oleks vaja mingit põhjendust. Parlamendi reeglite kohaselt võidi ta enne ametiaja lõppu tagandada ainult siis, kui ta oli oma volitusi süstemaatiliselt kuritarvitanud või ta oli jätnud oma kohustused täitmata. Kokkuvõttes jättis EIK küsimuse, kas kaebaja tagandamine kujutas endast sekkumist tema sõnavabadusse, lahtiseks, sest isegi kui see nii oleks olnud, oli sekkumine õigustatud.

Kaebaja väitis, et tema avaldused ei kujutanud endast asespikri volituste süstemaatiliselt kuritarvitamist. Bulgaaria konstitutsioonikohus oli seda küsimust hoolikalt uurinud. Enamiku tõlgendus mõistest "süstemaatiline" ei olnud ilmselgelt ekslik ega meelevaldne, kuigi võib-olla ebatavaline. Parlamendi kodukord sisaldas paratamatult ebamäärasust ja kuulus praktikas tõlgendamisele. Kaebaja eemaldamine oli seega „õigusega ette nähtud“. Seega keskendus EIK sekkumise vajalikkusele. EIK leidis kokkuvõtvalt, et kõnealuste avalduste olemus ja kontekst oli selline, et sekkumist kaebaja sõnavabadusse võis pidada demokraatlikus ühiskonnas vajalikuks. Sellest tulenevalt EIK ei tuvastanud artikkel 10 rikkumist.

Lahendile on lisatud eriarvamused.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

27. juuni 2023

Lahend 7336/11 - õigus eraelu austamisele

Negru vs. Moldova Vabariik

Artikkel 8-1

Asjaolud

2008. aasta juulis arreteeriti kaebaja pärast seda, kui ta viibis politseijaoskonnas tema vastu algatatud kriminaaluurimise raames, süüdistatuna dokumendi võltsimises. Ta vabastati mitu tundi hiljem. Peale seda lahkus ta Moldova Vabariigist Itaaliasse. Septembris 2008 jõudis politsei pärast läbiotsimist oma raportis järeldusele, et kaebaja asukoht on teadmata. Samal kuul algatati kaebaja suhtes uus kriminaaluurimine seoses ähvardamisega. See uurimine peatati 2009. aastal enam kui viieks kuuks. 2010. aasta mais otsustas ringkonnaprokurör esitada kaebajale süüdistuse. Kaebajat sellest ei teavitatud ja kaebaja kuulutati tagaotsitavaks. Kaebaja sõnul märkas tema advokaat politseijaoskonna avalikul teadete tahvil, et talle on esitatud süüdistus ja, et politsei otsib teda. Tema advokaat taotles edutult juurdepääsu kriminaaltoimikule, uurimise lõpetamist ja läbiotsimise määruse tühistamist.

EIK-sse pöördudes tugineb kaebaja artiklile 8-1 ning kaebab selle üle, et tal puudusid õiguskaitsevahendid vaidlustamiseks seda, et ta pandi tagaotsitavate nimekirja. Lisaks väidab ta, et teda ei informeeritud kriminaalmenetlusest, mis algatati tema suhtes.

EIK seisukohad

Artikkel 8

Kohaldatavus - foto kaebajast oli postitatud vähemalt ühe politseijaoskonna avalikesse ruumidesse eesmärgiga teha see üldsusele kergesti kättesaadavaks ja teavitada, et kaebaja on kriminaalasjaga seoses tagaotsitav. Moldova seaduste kohaselt otsus, lisada keegi tagaotsitavate nimekirja, hõlmas isikuandmete töötlemist ning see mõjutus isiku karistusregistri andmeid. Lisaks võimaldas see piirivalvel isiku kinnipidamist. Seetõttu leidis EIK, et käesoleval juhul on artikkel 8 kohalduv.

Kas toimus sekkumine? - Vastupidiste tõendite puudumisel jäeldas EIK, et vaidlustatud meede oli jõus tänaseni. EIK leidis, et nii kaebaja lisamine tagaotsitavate nimekirja kui ka selle teabe avaldamine tema foto postitamise teadete tahvlile on riivanud kaebaja õigust oma eraelu austamisele.

Kas sekkumine oli põhjendatud? – Prokuröri otsusel kuulutada kaebaja tagaotsitavaks oli seaduslik alus. See tulenes kriminaalmenetluse seadustiku artiklist 288. See säte nägi ette kaks alust, mille alusel prokurör oli volitatud sellist otsust tegema. Siis, kui isiku asukoht ei olnud teada või kui isik põgenes pärast süüdistuse esitamist. Kaebaja kuulutati tagaotsitavaks üks päev pärast seda, kui talle esitati süüdistus tema äraolekul. Kuigi kaebaja ei vaidlustanud seda, et 2008. aastal lahkus ta Itaaliasse, ei olnud valitsus esitanud mingeid tõendeid selle kohta, et ametivõimud olid tõesti püüdnud teda aastatel 2008–2010 enne selle otsuse tegemist välja kutsuda ja leida. Politsei protokoll oli koostatud kaks aastat varem ja muu menetluse raames kui see, mille raames kaebaja tagaotsitavaks kuulutati.

Valitsus ei teavitanud EIK-d ühestki meetmest, mida uurimisasutused olid rakendanud, et teha kindlaks kaebaja asukoht. Toimikus ei olnud tõendeid selle kohta, et ametivõimud oleksid teinud mõistlikke katseid teavitada kaebajat kriminaalmenetlusest. Lisaks ei olnud kaebajal olnud võimalik hankida täiendavat teavet prokuröri otsuse kohta. Prokurör keeldus kaebaja advokaadile teavet andmast ja eeluurimiskohtunik keeldus otsustamast võetud meetme õiguspärasuse kohta, väites, et kaebaja ei suutnud tõendada artiklist 8 tulenevate õiguste rikkumist.

Kokkuvõttes, arvestades reeglite rakendamise protseduuride ebaselgust ja nende kohaldamise vigu, oli prokuröri kaebaja tagaotsitavaks kuulutamisel kaalutusõigus, mis võrdus praktiliselt piiramatule võimuga, sest seda polnud võimalik vaidlustada seoses meelevaldse rakendamisega. Sellest tulenevalt ei olnud prokuröri otsus seadusega kooskõlas. EIK tuvastas artikkel 8 rikkumise.

Artikkel 41

EIK leidis, et Moldova peab kaebajale maksma mittevaralise kahju hüvitiseks 4500 eurot ning kulude katteks 1925 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

27. juuni 2023

Lahend 27094/20 - õigus eraelu austamisele ja diskrimineerimiskeeld

Nurcan Bayraktar vs. Türgi

Artiklid 8 ja 14

Asjaolud

Perekonnakohus kuulutas 2012. aasta detsembris välja kaebaja ja tema abikaasa lahutuse. Kassatsioonikohtu otsusega tunnistati see otsus lõplikuks 21. jaanuaril 2014. Türgi tsiviilseadustiku artikkel 132 näeb ette, et lahutatud naised peavad järgima 300-päevast ooteaega enne uuesti abiellumist. Erandiks on abiellumine oma endise abikaasaga või tõendamine arstliku läbivaatuse kaudu, et nad ei ole rasedad. Ooteaeg algab kuupäevast, mil kohtu tehtud abielulahutuse otsus jõustub.

2014. aasta juulis palus kaebaja perekonnakohtul lühendada 300-päevast ooteaega enne selle lõppemist, ilma et ta peaks läbima arstliku läbivaatuse, et tõendada, et ta ei ole rase. Kohus kohustas teda aga hankima haiglast arstitõendit selle kohta, et ta ei ole rase, täpsustades, et kui ta seda ei täida, jätab ta taotluse menetluslike põhjuste tõttu rahuldamata. Septembris 2014, kuna kaebaja keeldus läbimast nõutud arstliku läbivaatust, jättis kohus tema avalduse rahuldamata. Kassatsioonikohus jättis

selle otsuse muutmata. 2016. aasta jaanuaris esitas kaebaja Türgi konstitutsioonikohtule individuaalse avalduse, mis tunnistati 2020. aasta aprillis vastuvõetamatuks.

EIK seisukohad

Artikkel 8

EIK asus seisukohale, et 300-päevase ooteaja määramine ja kaebajalt arstitõendi esitamise nõudmine selle lühendamiseks, ei rahuldanud ühtki tungivat sotsiaalset vajadust ega olnud proportsionaalne taotletavate legitiimsete eesmärkidega. Sellest tulenev sekkumine kaebaja õigusesse tema eraelu austamisele ei olnud seega demokraatlikus ühiskonnas vajalik ja EIK tuvastas artikkel 8 rikkumise.

Artikkel 14 koosmõjus artikliga 12

EIK leidis, et selline lahutatud naiste suhtes kohaldatav praktika kujutas endast otsest diskrimineerimise vormi, mida ei saa õigustada eesmärgiga vältida ebakindlust sündimata lapse päritolu suhtes. Kaebajale tema soo tõttu osaks saanud ebavõrdne kohtlemine ei olnud vajalik ega objektiivselt põhjendatud. EIK täpsustas, et „vereliinide segunemise” tõkestamise eesmärk ehk teisisõnu bioloogilise isaduse kindlakstegemine tundus kaasaegses ühiskonnas iganenud. EIK leidis, et isegi kui eeldada, et ooteaja eesmärk oli säilitada eksabikaasa isaduse presumptsioon mis tahes sel perioodil sündinud lapse suhtes, oleks see siiski olnud üleliigne. EIK tuvastas artikkel 14 rikkumise koosmõjus artikliga 12.

Artikkel 6

EIK leidis, et menetlus konstitutsioonikohtus ei ületanud mõistliku menetlusaega ja jättis kaebaja kaebuse artikli 6 lõike 1 osas rahuldamata.

Artikkel 41

EIK leidis, et käesolevas asjas rikkumise tuvastamine on iseenesest piisav õiglane hüvitis kaebajale tekitatud mittevaralise kahju hüvitamiseks. EIK leidis, et Türgi peab kaebajale maksma kulude katteks 564,01 eurot.

Lahendile on lisatud eriarvamus.

[Lahend](#) (prantsuse keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

29. juuni 2023

Lahend 9839/22 - väljaandmine

Bijan Balahan vs. Rootsi

Artikkel 3

Asjaolud

Kaebajal on Iraani ja Ameerika Ühendriikide (USA) topeltkodakondsus ning teda peetakse praegu kinni Rootsis. Teda ähvardab USA-le väljaandmine, kus ta on California osariigis tagaotsitav. Teda süüdistatakse seal rasketes kuritegudes nagu näiteks piinamises. Reegli 39 alusel teatas EIK Rootsi valitsusele, et Rootsi ei annaks kaebajat välja menetluse ajaks.

Kaebaja kaebas eelkõige selle üle, et tema väljaandmine rikuks EIÕK artiklit 3, sest kui ta süüdi mõistetakse, siis teda ähvardab eluaegne vangistus, mida pole võimalik lühendada või vähemalt 60-aastane vangistus, mis tähendaks *de facto* lühendamatu eluaegset vangistust ilma tingimisi vabastamata jätmise võimaluseta. Kaebaja väitis ka, et selline karistus oleks äärmiselt ebaproportsionaalne.

EIK seisukohad

Artikkel 3

Käesoleval juhul, võttes arvesse kõiki olemasolevaid materjale, oli EIK veendunud, et puudub reaalne oht, et kaebajale mõistetakse eluaegne vangistus ilma tingimisi vabastamata jätmise võimaluseta. Maksimaalselt võib kaebajat oodata eluaegne vangistus koos tingimisi vabastamise võimalusega. Peamiselt ei olnud kaebaja seega täitnud kohtuasjas *Sanchez-Sanchez* sätestatud testi esimest etappi.

Seoses kaebaja väitega, et ta saab USA-s äärmiselt ebaproportsionaalse karistuse, kordas EIK, et "jäme ebaproportsionaalsus" on range test, mida rakendatakse haruldaste ja ainulaadsete olukordade puhul. EIK hinnangul kaebajat ähvardav karistus ei ole äärmiselt ebaproportsionaalne.

Kokkuvõttes leidis EIK, et kaebaja väljaandmise USA-le ei kujuta käesoleval juhul artikli 3 rikkumist.

Reegel 39

EIK leidis ühehäälselt, et soovitatav on kaebajat mitte välja anda enne, kui käesolev kohtuotsus on jõustunud või kuni edaspidise teatamiseni.

Lahendile on lisatud eriarvamus.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)